

Barbara Stanecka-Tyralska

DIALEKT SZKOCKI W ŚWIELE BADAŃ J. M. Y. SIMPSONA

Przebywając na stypendium w Department of Slavonic Languages University of Glasgow w Szkocji i badając zjawisko interferencji języka angielskiego na system językowy polszczyzny, głównie w odniesieniu do polskiego języka mówionego w otoczeniu języka używanego na terenie Szkocji, zetknęłam się z dość złożonym problemem odmianek językowych, będących w użyciu wśród ludności zamieszkującej Szkocję.

Jest to teren pod tym względem bardzo interesujący, jako że egzystuje tam zarówno język angielski w formach mniej lub bardziej zbliżonych do wymowy wzorcowej (Received Pronunciation)¹, jak i odmianach regionalnych² a także język szkocki (gaelicki)³ oraz przede wszystkim tzw. szkocki angielski (Scots English),

¹ Termin Received Pronunciation, w skrócie RP, oznaczający wzorcowy typ wymowy angielskiej stosowany jest m. in. przez D. Jonesa, por. *The Pronunciation of English*, Cambridge University Press; *An English Pronouncing Dictionary*, Den. London 1948; używa go A. C. Simpson, por. *An Introduction to the Pronunciation of English*, London 1964, s. 81-85; występuje w pracy C. Gussenhovena i A. Broedersa, op. cit. s. 201-209. W polskich pracach spotykamy się z terminem Received Pronunciation obok Standard Pronunciation w pracach W. Jassem'a, por. *Wymowa angielska*, Warszawa 1951, s. 15-19.

Ten typ wymowy w powszechnym użyciu bywa często identyfikowany z "BBC English", por. Simpson, op. cit., s. 83.

² Mowa tu o odmianach zarówno regionalnych czy dialektalnych, jak i socjalnych języka angielskiego, w zależności zarówno od pochodzenia danej osoby jak i w bardzo silnym stopniu od faktu, w jakiej szkole się kształciła. Por. Simpson, op. cit., s. 84.

³ Termin "język szkocki" bywa często używany w znaczeniu jednego z języków grupy goidelskiej, tworzącego razem z językiem irlandzkim i mańskim zachodnią podgrupę języków celtyckich. Por. H. Lewis, H. Pedersen,

będący szkocką odmianą dialektalną literackiego języka angielskiego⁴.

Badania nad mówionym językiem na terenie Szkocji prowadzone są m. in. przez Department of Linguistics and Phonetics of the University of Glasgow, którym kieruje prof. J. M. Y. Simpson.

Przedstawione tu wyniki badań nad szkocką odmianą języka angielskiego oparte są głównie na jego pracy pt. *Scots English*, opublikowanej w 1976 r.⁵ Na ogólną liczbę około pięciu milionów rozmówców w Szkocji Simpson określa liczbę mówiących wzorcowym językiem angielskim tzw. Received Pronunciation (skrót stosowany w pracach Simpsona RP) na ok. 1000 osób. Znaczna część ludności Szkocji jest dwujęzyczna, są to ludzie mówiący tzw. "językiem szkockim" i angielskim. Tak zwany język szkocki należy do grupy goidelskiej (gaelickiej) języków celtyckich, w skład której wchodzi języki irlandzki, szkocki i mański. Język ten przyniesiony został do Szkocji przez kolonistów irlandzkich w V w. Obecnie jest używany przez bilingwalnych mieszkańców północno-zachodniej Szkocji i wysp Hebrydów. Liczbę ich określa się na około 100 tysięcy użytkowników.

Pierwsze dokumenty pisane w języku gaelickim pochodzą z IX w. Jest to *Boole of Deir*. Rozkwit swój przeżywa literacki język gaelicki w XIV-XVI w., po czym jest systematycznie wypierany przez język angielski.

Według stwierdzeń J. M. Y. Simpsona pod koniec XIX w. język gaelicki był językiem używanym na terenach określanych często jako "Highlands i Islands". Jednak, jak wynika z jego badań, wymowa tzw. "highlandzka" języka angielskiego jest dziś charakterystyczna już jedynie przez kilka zaledwie typowo gaelickich cech. Język gaelicki jest ciągle jeszcze w stałym użyciu na terenie Outer Hebrides, jednak na wielu innych terenach Szkocji

A. C o n c i s e, *Comparative Celtic Grammar*, Moskwa 1954; D. R e i d, *A Course of Gaelic Grammar*, Glasgow 1902.

⁴ Mowa tu nie o "języku szkockim", który utożsamiany bywa z "językiem gaelickim", lecz o szkockiej odmianie języka angielskiego. S i m p s o n w pracy *Scots English*, s. 201-209 stosuje termin *Scots English*, w krócie SCE.

Podobny termin używany jest w pracach publikowanych oraz wykładach uniwersyteckich Devida A b e r c r o m b i e, profesora University of Edinburgh.

⁵ S i m p s o n, *op. cit.*

ludność jest albo jednojęzyczna z językiem angielskim, albo dwujęzyczna.

Na czym więc polega dialekt szkocki, tzw. Scots English. Jak wiadomo, nie należy utożsamiać dialektu szkockiego (Scots English) z językiem szkockim, będącym goidelską odmianą celtyckiego, który pozostałby narodowym językiem dzisiejszej Szkocji, gdyby nie był zastępowany i wypierany przez język angielski. Dialekt szkocki wywodzi się z północno-umbryjskiego dialektu anglo-saksońskiego, który zaczął się szerzyć w Szkocji, kiedy w XI w. mówiący po gaelicku król Malcolm Canmore poślubił północno-umbryjską księżniczkę Margaret i język północno-umbryjski stał się językiem dworu.

Te północne odmianki językowe rozwijały się niezależnie od południowych dialektów angielskich. Różnica między dialektem północnym i południowym pogłębiała się przez liczne zapożyczenia anglo-normańskie i skandynawskie, które miały inny charakter jakościowy i ilościowy na północy i na południu. Pewne znaczenie miały zapożyczenia z języka flamandzkiego, które przynosili handlarze i rzemieślnicy z Danii. Również niezaprzeczalny wpływ wywarł na dialekt szkocki język gaelicki. Pod koniec XV w. owe dwie odmiany językowe: północna i południowa były tak różne, że stały się zasadniczo dwoma oddzielnymi językami. Jest to dla Simpsona powodem, dla którego termin "język szkocki", który był zwykle używany na oznaczenie języka gaelickiego, został teraz zastosowany dla szkockiej odmiany języka angielskiego.

Tak więc poczynając od schyłku XVI w. język gaelicki Szkotów zaczął być stopniowo wypierany przez język angielski, początkowo w jego odmianie pisanej, lecz wkrótce również w języku mówionym. Wydaje się, że szczególnie silny wpływ odegrały tu: sprawa przystępności drukowanej literatury w języku angielskim (szczególnie *Biblia Króla Jamesa*, opublikowana w 1611 r.), jak również angielska dominacja polityczna.

Ten proces anglicyzacji dotyczył języka mówionego ludzi wszelkich klas społecznych w Szkocji.

Profesor Simpson zwraca uwagę na fakt, że często osoby mówiące SCE (Scots English) świadomie starają się zmieniać swą wymowę w kierunku RP (Received Pronunciation), którą odczuwają jako bardziej autorytatywną i pożądaną, z drugiej zaś strony, coraz więcej rozmówców stara się zachować cechy odrębne szkockie

(SCE). W chwili obecnej dialekt szkocki jest używany bardzo często w obrębie rodziny lub w kręgu sąsiedzkim, zarówno w miastach, jak i na wsi, choć na użytek oficjalny rozmówcy przyjmują często formy wzorcowej wymowy angielskiej.

Miejscem, gdzie dialekt szkocki utrzymuje się w powszechnym użyciu najsilniej jest miejscowość Buchan, na północ od Aberdeen.

W swej pracy *Scots English* Simpson przedstawia system fonologiczny dialektu szkockiego (SCE) oraz dokonuje analizy fonetycznej poszczególnych głosek. Przyjrzyjmy się bliżej tym badaniom.

Porównanie systemu konsonantycznego SCE i RP pokazuje zgodność zasobu fonemów spółgłoskowych w obu systemach z występującym dodatkowo fonemem (χ) w SCE.

Istnieją natomiast istotne różnice w systemie samogłoskowym obu typów wymowy; SCE posiada mianowicie 13 fonemów samogłoskowych, podczas gdy RP ma ich o wiele więcej, bo aż 24.

W pracach Simpsona zarówno dla realizacji fonemów w systemie SCE jak i RP używane są te same symbole fonetyczne, mimo że autor zauważa, że niekiedy konkretne realizacje odpowiednich fonemów mogą różnić się w wymowie SCE w stosunku do RP⁶.

W zakresie systemu konsonantycznego SCE różni się znacznie w sposobie artykulacji pewnej liczby spółgłoszek w stosunku do ich realizacji w RP.

Jedną z najbardziej wpadających w ucho różnic jest sposób artykulacji spółgłoski *r*. Trzeba jednak przyznać, że sposób realizacji fonemu ma szereg wariantów fakultatywnych w zależności od mówiącego.

Daje się więc zaobserwować artykulację fonemu /r/ jako głoski dźwięcznej dziąsłowej drżącej lub wibracyjnej (voiced alveolar flap or roll) lub jako dźwięcznej zadziąsłowej frykatywnej (voiced post-alveolar fricative), która to odmianka rozprzestrzenia się prawdopodobnie pod wpływem RP kosztem realizacji drżącej i wibracyjnej, a także realizację /r/ jako głoski retrofleksyjnej. Ta ostatnia realizacja wydaje się charaktery-

⁶ Symbole fonetyczne stosowane w pracy Simpsona są zgodne z symbolami zawartymi w książce Simpsona, *op. cit.*, por. *List of Phonetic Symbols and Signs*, s. VII.

styczna dla terenu Highland, jest także wymową zalecaną przez szkoły Glasgow i Edynburga.

Chciałabym zwrócić tu uwagę na fakt, że częsta w mowie Szkotów artykulacja głoski /r/ jako dźwięcznej, dźwiękowej drżącej lub wibracyjnej jest zgodna z artykulacją tej półotwartej w wymowie polskiej. Stąd zapewne wynika fakt, że w polskim języku mówionym w Szkocji bardzo rzadko występują wypadki zredukowanej artykulacji głoski /r/ w śródgłosie, co daje się obserwować w mowie niektórych osób polskiego pochodzenia w Anglii środkowej na skutek interferencji wymowy angielskiej⁷.

Nagłosowe spółgłoski p, t, k artykułowane są najczęściej bez elementu aspiracji. Wydaje się, że spółgłoski nagłosowe w dialekcie szkockim mają tendencję do pewnego udźwięcznienia. Również zaobserwować można tę cechę w pozycjach wygłosowych.

W związku z tym warto przypomnieć różnicę w traktowaniu opozycji: dźwięczność - bezdźwięczność, która w odniesieniu do języka angielskiego zasadza się raczej na opozycji: spółgłoska mocna - spółgłoska słaba.

Artykulacja spółgłosek /t, d, n, l/ jest częstsza w wymowie Szkotów jako przedniojęzykowo-zębowa raczej niż dźwiękowa, charakterystyczna dla wymowy Received Pronunciation. Pod tym względem więc znów zaobserwować możemy pewną zgodność artykulacyjną z wymową tych spółgłosek w języku polskim. Dlatego też zapewne w wymowie osób polskiego pochodzenia mieszkających ponad 30 lat w Szkocji, a nawet często w mowie ich dzieci uczących się już języka polskiego, stosunkowo niezmiernie rzadko dało się zaobserwować przesunięcie artykulacji spółgłosek /t, d, n/ ku tyłowi, co można było zauważyć w mowie polskiej w Anglii środkowej⁸. Artykulacja w zakresie systemu konsonantycznego polskiego języka mówionego w Szkocji wydaje się w zasadzie zgodna z normą polskiego języka literackiego.

/l/ w dialekcie szkockim jest realizowane jako "ciemne" (dark) we wszystkich pozycjach. Stopień welaryzacji może zmieniać

⁷ Por. B. Stanecka-Tyralska, *Angielska interferencja fonetyczna w języku ojczystym górników polskiego pochodzenia w okręgu Black Country w Anglii*, "Rozprawy Komisji językowej ŁTN" 1978, t. 24, s. 101-102.

⁸ Por. Stanecka-Tyralska, op. cit., s. 100.

się jednak w zależności od miejsca jego występowania w toku fonicznym.

Wyrazy, w których pisowni występuje *wh* są z zasady wymawiane z artykulacją głoski /*ʍ*/ jako dźwięcznej welaryzowanej dwuwargowej, szczelinowej (voiceless, velansed, labialised, bilabial fricative). Głoska ta jest uważana za oddzielny fonem w SCE.

Głoska /*ʍ*/, będąca bezdźwięcznym odpowiednikiem /*w*/ istnieje, jak stwierdza W. Jassem⁹, w wielu formach dialektycznych poza południowym wschodem Anglii.

W dialekcie szkockim Simpson obserwuje występowanie spółgłoski /*χ*/, jako głoski tylnojęzykowej, szczelinowej w wielu nazwach osobowych i miejscowych, jak np.: *Pitlochry* /pit'ɔlχre/, *Auchterlony* /ɔχtar'lonə/, jak również w kilku gaelickich wyrazach zapożyczonych, w których występuje wyraz *loch* /lɔχ/ i *pibroch* /pibrɔχ/.

Jest ona artykulacyjnie zdecydowanie różna od angielskiej głoski /*h*/, która jest spółgłoską "głosniową" (glottal)¹⁰. Artykulacyjnie bliższa jest natomiast, jak się wydaje, polskiej spółgłosce *χ*.

Dokonując analizy systemu wokalicznego Simpson ustala następujący zestaw samogłosek występujących w dialekcie szkockim: *i*, *ɪ*, *e*, *ɛ*, *a*, *ʌ*, *ɔ*, *o*, *u*, *ʌi*, *ae*, *ɔe*, *ʌu*¹¹, po czym zwraca uwagę na paralelizm w systemie monoftongicznym dialektu szkockiego, a mianowicie istnienie 3 samogłosek przednich niezა-

⁹ J a s s e m, op. cit., s. 130.

¹⁰ Por. tamże, s. 114.

¹¹ A oto szczegółowy zestaw przykładów ilustrujących występowanie odpowiednich samogłosek:

<i>i</i>	: <i>keel</i>	<i>seed</i>	<i>neat</i>
<i>ɪ</i>	: <i>kill</i>	<i>Sid</i>	<i>nit</i>
<i>e</i>	: <i>kail</i>	-	-
<i>ɛ</i>	: -	<i>said</i>	<i>net</i>
<i>a</i>	: -	<i>sad</i>	<i>gnat</i>
<i>ʌ</i>	: <i>cull</i>	-	<i>nut</i>
<i>ɔ</i>	: <i>call</i>	<i>sod</i>	<i>nought</i>
<i>o</i>	: <i>coal</i>	-	<i>note</i>
<i>u</i>	: <i>cool</i>	-	-
<i>ʌi</i>	: -	<i>side</i>	<i>night</i>
<i>ae</i>	: -	<i>sighed</i>	-
<i>ɔe</i>	: <i>coil</i>	-	-
<i>ʌu</i>	: <i>cowl</i>	-	-

(S i m p s o n, op. cit., s. 204).

okrągłych, trzech środkowych niezaokrąglonych i trzech tylnych zaokrąglonych:

i		u
	I	
e		o
	A	
ɛ		ɔ
	a	

Tak wygląda wzór fonologiczny, choć konkretna realizacja fonetyczna może mieć bardziej złożony charakter.

W artykule swym Simpson omawia sposób artykulacji i repartycję elementów wokalicznych w dialekcie szkockim, a także porównuje je z odpowiednimi samogłoskami języka angielskiego (RP). A oto dokonana przez niego analiza:

/i/ odpowiada angielskiej RP samogłosce /i/ i często razem z /r/ zbliża się artykulacyjnie do pierwszego elementu dyftongu /iə/, jak w wyrazach *team* /tim/, *here* /hir/.

Jest to przymknięta, przednia, niezaokrąglona samogłoska, która w przeciwieństwie do wymowy angielskiego RP /i/ nie jest nigdy dyftongiczna.

/I/ odpowiada artykulacyjnie angielskiemu RP będącemu w pozycji nagłosowej lub śródgłosowej /i/, a także razem ze szkockim /i/ - angielskiemu RP /ɜ/, tam, gdzie w pisowni jest *ir*, jak w *bid* /bid/, *bird* /bird/.

Jest to samogłoska bardziej otwarta niż angielskie RP /I/. W pozycji przed /r/ jest używany przedni wariant.

/e/ odpowiada w zasadzie angielskiemu RP /ei/ i pierwszemu elementowi dyftongu /eə/, jak w *date* /det/, *dare* /der/.

Występuje ono też w pozycji nieakcentowanej wygłosowej, gdzie w angielskim RP występuje /i/, tak że wyrazy *ballet* (jeśli jest wymawiany z akcentem na pierwszej sylabie) i *bally* są w szkockim homonimami /'bale/.

/ɛ/ odpowiada artykulacyjnie angielskiej głosce /e/, zaś w pozycji z /r/, gdzie w pisowni występuje *er* lub *ear* angielskiej głosce /ɛ/, jak w wyrazach *Perth* /perθ/, *heard* /hɜrd/.

Niektórzy językoznawcy angielscy (jak np. Abercrombie) stwierdzają, że istnieją u niektórych rozmówców dwa warianty tej głoski, z których jeden jest oznaczany jako /ɛ/ i drugi, z artykulacją nieco przesuniętą ku tyłowi /ɛ̃/. Występuje on w wyra-

zach takich jak np. *never* lub *bury* (ale nie *berry*), *devil*, *eleven*, *earth* (ale nie *berth*).

/a/ odpowiada w RP zarówno głosce /ae/, jak i /ɑ/.

Jest to głoska otwarta, centralna, zaokrąglona. Mogą jednak pojawić się również warianty o bardziej tylnej artykulacji głównie w pozycji przed /r/ jak np. w wyrazie *bar*.

/Λ/ głoska ta odpowiada, w zależności od pozycji w jakiej występuje, następującym angielskim głoskom: 1. ang. /Λ/, jak w wyrazie *run* /rΛn/; 2. ang. /ə/, często przed |r|, jak w wyrazach *argo* /Λ'go/, *shattered* /'ʃatərd/; 3. ang. /ɜ/ zawsze w pozycji przed /r/ w tych wyrazach, gdzie w pisowni występuje *or* lub *ur*, jak np. w wyrazach *fur* /fΛr/, *word* /wərd/; 4. drugiemu elementowi ang. /ɪð/, gdzie w pisowni nie pojawia się *r* jak w wyrazach *idea* /i'ɪ'diΛ/, *Austria* /'ɔstriΛ/; 5. ang. i w zakończeniach wyrazów na *-es*, *-ed*, *-ness*, *-age* itp. Szkocka głoska /Λ/ jest samogłoską centralną, tylną i niezaokrągloną.

W sylabach nieakcentowanych, szczególnie w pozycji przed /r/ jest ona bardziej zamknięta.

Dialekt szkocki ma trzy różne typy wymowy tam, gdzie w angielskim RP jest jedynie /ɜ/: *birth* /birθ/, *berth* /berθ/, *worth* /wəθ/.

/ɔ/ odpowiada zarówno ang. głosce /o/, jak również /ɔ/ np. *ball* /bɔl/, *nought* /nɔt/, *shot* /ʃɔt/.

Tam, gdzie w pisowni występuje *r*, angielska głoska RP /ɔ/ odpowiadać może zarówno szkockiej *o* jak i *ɔ*. Zdarzają się tu różne typy wymowy w zależności od charakteru następujących po *r* głosek, jak również od indywidualnej cechy artykulacyjnej informatora.

/Na przykład zwykle /ɔr/ mają słowa, jak *horse*, *for*, *forty*, *short*, zaś /or/: *hoorse*, *before*, *four*, *coarse*, *course*.

Ogólnie rzecz biorąc, fonetyczna realizacja szkockiego /ɔ/ zbliżona jest do artykulacji podstawowego ang. /ɔ/.

/o/ odpowiada zwykle artykulacji angielskiego /əv/, czasem w pozycji przed *r* angielskiemu /ɔ/. Realizacja odpowiada ogólnie *o* *card*...

/u/ odpowiada zarówno angielskiemu /u/ oraz /ʊ/. W szkockim nie występuje np. różnica w wymowie wyrazów *full* i *fool*, *look* i *Luke*.

Głoska ta występuje w dialekcie szkockim w pozycji przed *r*,

tam, gdzie w RP jest /uə/, np. *tour* /tur/, *poor* /pur/. /u/ jest realizowana tu jako zamknięta, centralno-tylna, zaokrąglona samogłoska, która nie jest nigdy dyfтонizowana. U niektórych rozmówców artykulacja jej zbliża się do |y|.

/ae, ʌ/ odpowiada zasadniczo RP /ai/ szkockie /ae/ jest szczególnie częste w pozycjach wygłosowych, kiedy dodawany jest czasownikowy sufix /d/, także przed spółgłoskami /v, ð, z/, jak w wyrazach: *alive* /ʌ'laev/, *writhe* /'raed/, *rise* /raez/ oraz przed nieakcentowaną samogłoską /ʌ/, np. w wyrazach: *diet* /'daeɪt/, *friar* /'fraeɪr/.

Szkocka /ʌ/ ma artykulację półotwartą, centralną z zaokrąglonym pierwszym elementem, który jest bardziej przedni i bardziej otwarty.

/œ/ odpowiada angielskiemu RP /ɔi/, z tym że pierwszy element jest w stosunku do odmianki RP bardziej zamknięty, a drugi ma artykulację nieco szerszą od swego angielskiego RP odpowiednika.

/au/ odpowiada zaś ang. RP /au/. Różnica artykulacyjna polega na tym, że pierwszy element ma artykulację bardziej centralną i zamkniętą niż jego odpowiednik w RP.

Zgodnie z badaniami Simpsona, w dialekcie szkockim nie obserwuje się w systemie wokalicznym różnic iloczynowych. Wszystkie samogłoski są stosunkowo krótkie. Zarówno odpowiadające angielskim RP krótkim (*vet*, *'fish*, *cook*) i angielskim RP długim (*team*, *food*, *oalm*). Jest to uniezależnione od kontekstu fonetycznego.

U niektórych osób w Szkocji można zaobserwować nieco dłuższe samogłoski akcentowane w pozycjach wygłosowych, lub gdy poprzedzają spółgłoskę szczelinową w tej samej sylabie (*tea*, *use*, *breath*), są one jednak zdecydowanie krótsze niż ich odpowiedniki w analogicznych pozycjach w RP.

Jest charakterystyczne, że w dialekcie szkockim pojawiają się długie samogłoski przed /d/, kiedy jest ono reprezentantem sufixu czasownikowego oznaczającego czas przeszły (*past tens* lub *past participle*). Stąd pojawiają się opozycje długości w formach jak:

<i>greed</i>	/grid/	:	<i>argued</i>	/ʌ'gri:d/
<i>mood</i>	/mud/	:	<i>mooded</i>	/mu:d/
<i>road</i>	/rod/	:	<i>rowed</i>	/ro:d/

rid /red/ : *raved* /re:d/
cod /kɒd/ : *caved* /kɔ:d/

Wzdłużanie w tych wypadkach samogłosek /i, u/ jest raczej cechą ogólną, natomiast wzdłużanie /e, o/ występuje jedynie w sporadycznych przypadkach. Czasami niektórzy rozmówcy rozciągają ten wzór do /au/ i /œ/ i wtedy pojawiają się różnice iloczynowe w samogłoskach akcentowanych, w takich wyrazach jak: *aloud* i *allowed*, czy *void* i *enjoyed*. Jednak Simpson uważa za niecelowe ustanawianie serii par iloczynowych na bazie tych bardzo nielicznych par opozycyjnych. W takiej parze dwie samogłoski są wariantami tego samego fonemu, z tym, że jeden wariant jest nośnikiem informacji morfologicznej.

W wypadku /æ/ i /ʌ/ w tych pozycjach różnica jest nie tylko iloczynowa lecz i jakościowa, a mianowicie /æ/, które jest głosem dłuższym niż /ʌ/, nie występuje przed [d] w obrębie tej samej sylaby oprócz wypadków, gdy jest reprezentantem sufiksu czasownikowego:

tied /taed/ : *tide* /tʌid/
sighed /saed/ : *side* /saɪd/

Ponieważ zależność ta dotyczy jedynie powyższych kontekstów morfonologicznych, /æ/ i /ʌ/ nie są w dialekcie szkockim uważane za warianty pozycyjne jednego fonemu.

Sylaby nieakcentowane, poprzedzające sylaby z akcentem podstawowym, mają tendencje w dialekcie szkockim do posiadania "pełnej" (full) samogłoski, podczas gdy w wymowie RP angielskiej występuje tam samogłoska "słaba" (weak) /ɪ, ʊ, ə/. A oto przykłady podane przez Simpsona:

	SCE	RP
<i>abstain</i>	/ab'sten/	/əb'stein/
<i>combine</i>	/kəm'bain/	/kəm'bain/
<i>expect</i>	/ɛk'spekt/	/ɪk'spekt/
<i>observe</i>	/ɒb'zɜrv/	/əb'zɜv/

Autor pisze, że dla osób przyzwyczajonych do wymowy angielskiej RP może sprawiać to wrażenie odmiennej akcentuacji.

W dialekcie szkockim istnieje silna tendencja do unikania nagłosu sylaby od otwarcia, a więc od samogłoski lub głoski półotwartej /l, r, j, w/. Zdarza się więc, że wygłosowa spółgłos-

ska ostatniej sylaby poprzedniego wyrazu jest przenoszona jako nagłosowa spółgłoska do następnej sylaby. Simpson podaje przykłady wymowy: *St Andrews* /sn 'tandrʊz/, a *Scotts accent* /a' skɒt 'saksnt/, *most elegant* /'mos 'tɛl əɡənt/.

Pomimo że istnieje szereg prac dotyczących dialektu szkockiego¹², wydaje się, że ta praca w sposób szczególnie skondensowany, interesujący i przystępny wypukla charakterystyczne cechy fonetyczne i fonologiczne dialektu szkockiego, dając zarazem porównanie artykulacji i funkcji odpowiednich głosek z ich realizacją we wzorowym typie wymowy języka angielskiego, jakim jest tzw. Received Pronunciation.

Katedra Współczesnego
Języka Polskiego

Barbara Stanecka-Tyralska

THE SCOTTISH DIALECT
IN THE LIGHT OF THE RESEARCH BY J. M. Y. SIMPSON

The purpose of the paper is to acquaint and explain to the Polish reader the essence of the Scottish dialect on the basis of the research by J. M. Y. Simpson who has described in a particularly condensed, interesting and intelligible way the phonetic, phonological and accentual features of the Scottish dialect and compared its articulation and functions of phones with the respective realisations in the Received Pronunciation of the English language.

The paper discussed also the history of the Scottish dialect, its range and the relation of Scottish English to the Scottish language which is a Gaelic variety of the Celtic language, as well as its relation to the Received Pronunciation of English.

As a side note, the reviewing editor offers some remarks referring to the pronunciation of Polish immigrants living in Scotland.

¹² Por. np. J. A. Murray, *The Dialect of the Southern Counties of Scotland*, London 1873; Sir J. Wilson, *Lowland Scotch as spoken in the Strathearn District of Perthshire*, Oxford 1915; *The Dialect of Robert Burns as spoken in Central Ayrshire*, Oxford 1923; *The Dialect of Central Scotland* Oxford 1926; A. McIntosh, *An Introduction to a Survey of Scottish Dialects*, Edinburgh 1952.